

ХАКЫЯТ 1951 СЫЛ АЛТЫННЫБЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ПОЗДРАВЛЕНИЕ

Уважаемый Николай Николаевич Гурьев, дорогие преподаватели и учащиеся Чувашской республиканской специальной школы-интерната им. Д.П.Корсака!

От всего сердца поздравляю Вас знаменательной датой 80-летием со дня рождения Выдающегося сына Чувашинской земли, Великого тренера и педагога Дмитрия Петровича Коркина.

За годы своей славной истории Чурапчинская спортивная школа-интернат обрела замечательные традиции, передаваемые из поколения в поколение.

Из ее стен вышли сотни талантливых спортсменов, победителей и призеров чемпионатов Советского Союза и Российской Федерации, престижных мировых и европейских соревнований.

Дмитрий Петрович Корзин — человек незаурядного таланта, преподаватель от бога, истинный патриот своей республики. Посвятившая большую часть своей жизни воспитанию подрастающего поколения.

Он старался прививать детям не только знание и спортивные навыки, но и лучшие человеческие качества – доброту, терпимость, уважение к старшим, любовь к родным. Обладая незаурядным природным талантом, поразительным умением работать с подростками и оставляя глубоко преданным профессию педагога, Коркин оставил незабываемый след в спортивной истории, внес колоссальный вклад в развитие волевой борьбы Якутии. Не просто, но очень яркая биография Дмитрия Петровича Коркина является примером жизнестойкости, беззаветного служения народу, настоящего гражданского подвига. Уверен, что преподаватели и учащиеся Чурапчинской республиканской спортивной школы-интерната будут и дальше с честью нести звание родной школы, достойно носить имя Великого тренера. Искренне желаю Вам здоровья, счастья, благополучия, дальнейшего успеха!

Е. БОРИСОВ

Председатели, Правительства Республики Саха (Якутия),

“Россельхозбаан” сонцуннара

Хапътаалбыт хангыр

“Россельхозбанк” уставной капиталыналар 2011 сыллаахха федеральной бюджеттан 1 млрд. солк. көрүлгөсү болаанналар. Министр Федерацияны 2009 сыл федеральной бюджеттан бырайыагар устунна 2010 – 2011 сыллардаагы быыанга кэлиэ сылдар.

Федеральный бюджетом кредиты на развитие хаагайыстыбатын, бирдүүлүн кетик хаагайыстыбаларга, тым хаагайыстыбанын потребительской кооперативтарына кредит бирээне түһүлөндүр.

Оңу таһаппан бюджет ыраһылар ыһаһтарынан, РФ Правительствота 2009 сыһаппаха Киһибаан расһаһтай-кассовай киһиниһэн тутуһуһуһу киһиниһэн-дуһуһу "Россельхозбанк" уставной каһаһаһаһу утар ыһаһаһаһаһу.

Үөрэхтээнийгнэ кредит бэрмдээр буолла

Сэвдэг аайн үрдүк үерхэхэ килэриг үсүлүбуйата уустугурин илэр: бастаанламьт хэсэгтэ аччылр, төлөбүрдээр элбир, юврийн баал үрдүүр. Ол онугар төлөбүрдүж үерхэхэ үерхэргэ араас суул элбэх. Олортон билдэстэрэ – үерхэхин кредит нэнүе төлөхүү.

Адыс сыт анавар, егүтүр үнөктөшүнүн кредити бизривте бастакы кардынна Сбербанн онорбута. "Россельхозбанн" бызыл эмиз онно кыггыларга саяннна. Бырыһыанна үрдүтү сүөх – 12 бырыһыан. Ол өрөн кредити үлөһүр эрө студент байытти аагытар онго түрөр бырааттаах. Эмелүүп студенттер оры уокна кини төрөһүтүрүл дүхүгө кредит ыларга тахыкыт бууларанна, соцаемиральнаа атын киниһи онорго кыахтаах.

Аны туран харчы студент шашиндар бариалжээдээ, бичигтэй үнэмлэх тэмдгүүдээр хөдлөх.

БАЛАҖАН ЫЙЫН 14 КҮНЭ
ДЬОКУУСКОЙ КУОРАТ КҮНЭ

Нэгдүгээр тэргүүтэн соннинор

Холтобо

Күһүн айы бушларын курдук, Хосторо нэһилиэгин алохтоохторо үлэлин-хамсылы, түбүтүрө сылдыаллар. Үлэ үгүс: хортусоптуй хосторуна, огуруот аһын хаһааныгыга, сүөһү-ынах көрдөөһүгүс. Уһун ардах мөһөйдөн тардылган баран, кураан кулэри баттаһа тьа дыоно кьастыһа этэгэнэ базэмикэс кэирэргэ үлэни кууһкэ ытталлар. Бүгүнтү күлгэ итгини бөрүлэн оскуоһага, уһуһаанга үрөх садаламыт.

Баларын бийн 13 күннүгэр Күнүдүл оскуолата аһыллыбыта 100 саялыгэр аналдаах дьонун тэрээгин буолаары турар. Былааннахмыт тэрээгин таһымнаахтык, үчүгэйдик табылларыг-
рар бары кыһаллаллар.

Мань тайһнаан нэһилиэстэ кэинтэн иттиэлини киллэрэн эрэмлэр эбит. Маньа 9 ыал холбонусуохтаах.

Мутундай

Мугудай нийслэлээр буьт устатаьыгьыла турар тьуелбьэлэр иикь ардыларьнаарь блягустройствоя конкурс баядань ьыгыар тьумьктэнээр турар. Маньа барь тьуелбьа дьжонь-сэргьэтэ дьэлэрин, тэгтэһэлэрин, олбуордарьин тупсаран, санардан, кьырааскалаан, маьны орурут аьын хото олордон юмьристьилэр. Дьууьдьуур комиссия тьуелбьа салайаачьыларэ усьын олостьоох дьаһалта бэрэстэбьитэлээрэ юмьраллэр. Кьиньлэр тьуелбьаларь кьэрийн юрэн кьлайьылаарь бьелһарьахтэахтар.

Ону таһьнан нэбилжээс бийлг сайхан вод-
провод оёгчудлан үлэлзэтэ Иншэ гынан оюх-
тоохтор үөрүүлээс үтүс.

Маралаайы күэлүн быһытын бөгөргөтүүтэ үлө кууска барбыт. Бу күннэргэ нэһилиэк

ийнхээгт суулу тунсарынаа үлэлэлнэхтээхтэр, өгсгөр матырыялаа (гравий) номнууо кэлэлэ сэтгэл.

СЫЛАН

Сызынтайрга үлө куустуу орзулар. Икки эта-
стах таас китепчанын бөйр улахан хос ордон
туярын туһага таһааран, бийит уонсат баян-
нык олоро сыдыаллар. Баяннык бийит үлөр
күлөр. Огу таһынан нэһиллэк ветераннарын
сэбиэте (председатель К.В.Макарова)
көрүлүһүнүн, маастар, тутуаты Н.Н.Шермя-
ков көмүтүн, ветераннар бэйэлэрин куустары-
нан кырдаастарга аналлаах Арчы баларына ту-
тумла турар. Сызык нэһиллэстэр Сыныалан ки-
инэ олус тымыһатын үтүс дьон билэрэ буолуу.
Биллэһи маһа сызыгыта үлө куустэ ыһтыл-
лар.

Бу мйга ырааһырдынга мясачник биллэрил-
лэн, дьон бэри территория ыраастааһыныгар,
мас олордутутар үлэһиллэр. Мясачник
түсүлүгүн кыайылылаах 1 центнер, 2-3-с миис-
таллэхтар 50 л дизтопливонан болуотундаах.

Вийнал, өрүү бусоларын күрдүк, не суолу өгөрүгүтэ Сыланг олохтоор С.Н.Макаров "Сыланг маһылыгэ" МТ үбүлэһининэн үлэһин сылдыһыта. Уһун ардах маһылыккэ үлэ тохтообута, ал эрэн кураан күннэри баттаһа суолу көнөрүү ыдыһылара буюлго.

Уокхайынан, билин турар, күнүгү түбүк
таа дьонутар үгүс. Үөрөх дьыла сабылган оро
аймак үөрөнөр, улахан дьон кыстаага бөлүмнө
нүн сүүрөр-көтөр, түбүгүрөр, туом эрө түмүктө-
ри таһаарар, сана быллааннары оңостор. Оңон ба-
рыгыгылар үлэ түргөннөк үмүрүйэригөр, былла-
н туоларыгар, боппуруос барыта быһаарылла-
рыгар бадырабын!

Наталья ГАВРИЛЬЕВА.

Прогноз погоды с 10 по 15 сентября (www.gr5.ru)

	среда 10 сентября		четверг 11 сентября				пятница 12 сентября				суббота 13 сентября			воскр. 14 сентября		понед. 15 сентября	
Летнее время	17:00	23:00	05:00	11:00	17:00	23:00	05:00	11:00	17:00	23:00	05:00	11:00	23:00	11:00	23:00	11:00	23:00
Облачность %																	
Осадки мм																	
Давление мм	741	741	740	740	739	739	739	739	738	738	736	733	736	740	743	745	743
Температура °C	+10	+4	0	+5	+13	+8	+6	+8	+13	+8	+7	+7	+7	+2	+4	+3	+4
Влажность %	48	82	96	85	65	88	95	89	68	96	97	99	97	74	74	-	-
Ветер м/с	Ю-В 2	В 3	В 3	Ю-В 2	Ю-В 4	В 3	Ю-В 3	Ю 2	Ю-З 3	Ю 2	Ю 1	Ю 3	Ю-З 2	З 5	Ю-З 2	Ю 1	В 3
Солнце восход/закат	07:23	20:50		07:25	20:47			07:28	20:43		07:30	20:40		07:31	20:37	07:36	20:34
Луна восход/закат	20:17	-		20:12	00:32			20:10	02:15		20:07	03:55		20:05	05:32	20:02	07:09
Лунная фаза																	

“САХА КҮӨРЭГЭЙЭ”

(Ахтылбан)

Бийлм саас муус устарга удууслут культуратын "Кæхтибæт талыаннар" дæн тæрæзгæнæрæгæр ыгъырæллан кæхтибæтæм. Онтон үсæгæн тахсыбыт санæа ситимæн бийгæнæрæргæ холожубун. Бу тæрæзгæн хабар дæомо олохторун устæгæр уус-уран юрүү æгъæгæгæр, удуус культурнай æдгæри сайына-рæлгæ биглæр-кæстæр сыанабылм, сæгæригæн ылбыт бундуохтаахтар дæн ирдбиглæгæ æйт.

Нийслэлж аайттан 60-тан үнэ саастах ижиг
лш жиглан калдэртиттер. Бары нийлихэртэртэн
уосайа 30 жигн. Урут И.И. Кандишай бигдэ тэ-
рийбит уонна ону бэйэл сөргүлүттер. Мантан ийнэ
ийсэлэ сэл арыттанан үтэс булар тэрэжиг үнү.
Сылантан Ф.Ф. Макаров-60 саастах "ориндор" уон-
на ман, 1937 сыллаах төрүөх.

Мин сирбегим. Талыннаахпар "таарылынным" дин өсөс сөбүлэттим. Мингенинээр кырдаастарга баадира: Мария Устиновна Данилова-Васка Маайа чабырдахсыт, хоморой тыллаах хоһооннуут; Аркадий Егорович Филиппов-улууска биэр биллэр саарылымгыт уолд, билэттээбэт да дьонум. Бары да культура эйгэтүгэр ыксары сыһыннаах барахсаттар, баччаанна дьэри сценаттан түтэ илик дьон.

Урут 40 жилийн чөлөөтэй биттэр, олон 70 жилийн буудла дэглэлэр, Манган ийнвэ өссө элбиэхтэрэ түрлэвэ.

Мин бэйэм бэйр бүүчүм санаабын д्योंнгө-сэргэе биш, дьонэрмэхтин, үлөстөхтөн багардым, чуолна бэйэм көлүөнэм (сэрин иһинэ, сэрин көмүгэр уонна кэннигиттэр тэрээбүттэргэ) дьонуттан өббүд-түрэх эрэнкэлдэбэн.

Билгэвэр курдук, кыргыздыбыз, арбынаатыбыз эрээр олох хаамыгытын, аныгы сайдышы кытта хон курдук "эн-мин" дэснэ сырынтахыт. Эдэр-санак эрдэжэ, олох да ирдэбиллэнэн, сайдыш-культура айгыгыгэр мин юлгүөнэм дыно кыгытсыгыта, онгубута олбох бөгө буоллага. Кинилэр ортолоругар чулуу, сүдү талваннаахтар да албох эдилэр. Бу ахтыбыз да тэрээнилим ону көрөһүлөөтөгө.

Одус мээмийт оро сааспыттан ырыа алыбар ылларбыг буолан, баччаанна дэри балаһаным иһигэр кыралаан "кутунуэбэин", ол иһин "Ырыа-олух аргыһа" дииллэро кырдык диибин.

Дээ, бу эйгээр 60-70-е саялагта бичигтэй кулутуу тулгуур, сүрэнхитэй долунуур, сүрэнхитүүл хамсаа-
цлыг, тус бэйлээр ырыз эйгээтээр үнэр тагарам буол-
бут Агграфегэ Кузьмина дээн ырыаһыт баара. Кини
оччолорог Чуралгы удууһугар эрэ буолбаска, бүтүн
республикага бичлэр эрэгэй кулнээр-дыллара эий-
лэр дэргэхтэнэ, буга, алдараабатын буолуо.

Очлолорго "Саха күүрэгэй" дээн сууду-сүтээн сы-
аһыбылы ылбыт, киини нэниэн сахаларга номох буюу
буг Екатерина Захарова эрэ этэ. Ыллан турар, атын
да улуустарга таллааннаах ырыабыт. Ырыаны толоро-
очту кэмэ суох эбитэ буюу да, бибити Грузиыт ик-
киһити "Саха күүрэгэй" дээн Москвааттан сыана-
ламмыта биһигиэхэ, чураһчыларга, эрэ үөрүү, ким
туттуу буолбатар эбитэ буюу. Очлолору олох сай-
дыллыт кэмдэбилэр бу сахаларга улахан ытыстабыт,
бэлэстэ этэ дии саныыбыт.

Хөтөвөр Дирингөр олонор сытларбар Хайхасхы Илларионивтарын быраатгара, аймахтарыгар итгэлдэн Кузюмын дээн буолбут, үйэтин тухары механизатор-суоллар идэлэхтэ Уйбаан, бэрт чутас олорбуулабыт, бэртэххэй эйбэс майгылаах киһи баара. Бу Груня аҕата. Тэйиччигин да буоллар Груняны өгө эрдэгиттэн билэр курдуктун. Илларионивтартан, биллэрин курдук, элбэх сажа саарыллара тахсыыстара Груня ыһылар талаанын төрүт удьуор-харалы дик сыаналыыбын. Илларионивтар олох араас эйгэлэргэ билиһинт-көстүбүт дьон. Аҕатын төрүттэриттэ утумнаан, Груня оччотоогу сулуһа сандарбага буолуп дээн элэх-турах саныырбын эппос.

60-с саяллардаажоо Уйбаан Доосо "Сардааната Денис Давидов өнгөтүзгөн свамай ыланарына болу-
бута. Дээ, бу ырыны Аграфена Кузьмина толоруу-
тутар ван мангай испахпнтэй хүн бичиванга дие-
ри, наан курдук куоластаагы иста да, биз да илик-
тин. Кини куолаһын алыбтар онно тута күнүнү тут-
таран, уйуурум хамсаан, кийит талыан кыһан эмпт
быһаарат изийтиспар куусларыһын олох уму-
башын! Кэрэ, дьинсти түсэи ата! Түр бордэй дээн өр-
эрэ тыһиан олорбутум баара. Ол түгөннэ мин эр-
ипиини турууш юперботох быһыһааарым. Дьон бар-
рыга сөхүтүт, үөрбүт, дьолломдот толору мизэра, бөр-
үр күдүс дохсун ыгыс таһыһыла уонна сценагым.
Груня хардары мизэра турара харахпар билигин да
баар, сүпүөт: ылы-чып, тыһымакка да иста олорбу-
дьон ыгыһын тыһа этин, чарылдан канисттан тохтуу
түһэн баран дэлэй барарыһын, сатараабыта эбэт
Онно юппи "Сардаананан" эрбүтүһтэр, хат-хагатыһ-
хас да ырыны ылыһабыта. Дээ, ол этэ ырыһыт иста-
чүтүһисин бир санаанан, изийиһэн сэлэмнэстэти-
рэ.

Ити да түгэн инниң, ол да кэнигтэн төһөлөөк
ырыаһыты иксийиһин айбыл танара бейэте да аах-
таһа, биһигиэр буолуо.

Саха сирэйдэх барыта таптыыр, сүгүрүлэр, иккитуттар ырыаһыттары Эһэһэй Марыяна, Ольга Иванова, Эдһэйһэй Настаа (Варлаамка), Ангелина Ильяна, Галина Шахурдина, Наталья Трапезникова, миксүрө суох, байалары туһунан улуулур, сүткэн

талааннар. Мин кинолэр талааннарыгар төһө да сүгүрүүдүрбүн, Агратена Кузьмина талаанын хайаларынаагар да өрө тутабын: киноххз тийлэр, тэглэлэр да ырыаныг чутаһанын-ыраарынан суох, айылла, төрүү киик.

Бу элбийн мин кимгэ да сэтгэжүүлшүн, бу бэйэм тус чогуу сыанабылым.

70-нүс сүлээр сарланыгчларыгв Сахабыт сирхигэр эстрада зйгэтэ тор ааннаабыта: татала суох, омуунаахтык. Онтон ыла баянынан ырыа сымалытэн, эстор аакка барьта. Санта сүүрзэн солун, умулданнаах, бөйгүлгэр таргарылыаах булан бызрбит. Үгүс элэр "ырыаһыт" күлүөнэ үөскөбүт. Онтон ыла баччаанга дээр баянынан долуһул сэдэх, симик. Биһиги улусуспуттар албөх нэһилиэк баянга оонньуур кийиби түдүлэрөгэр эрэ көрөшөр. Ол үлүгэр содула улахан: баянга эрэ табыллан ыллыр араас үгүс ырыаһыттар сымалытдилэр, нийилибэг буолбуттара ыраатта. Эстрадага үгүрүйтэрэн албөх талааны ханьынардахтыт. сүтүөбүт ба буолуохтаахтыт.

Баяр, ол ийм буюу, Аграфна Кузмина эмэгтэйн илгээлт булан хаалгата, саас да дыйбгата буюу. Оюуна суух мөн кишини сүтэрэн нэвхлэвч. Хамъяас баярар "аатырар" эрэр-ырмаагы кишинэ тэгнээн иктерм уонна, аньаахын тугу кишээмий, олох астымаат этим: ити ырмавы Груня быдан ордууток толору ылгана эгэ дийн.

Кийн барасан орто дойдуга дьоллоохтун дэн сананар түгэнэ эгэлтэ албах. Билэр онуук түгэн мэхэ билэрийн сэтгэньн бүтүүтүн дэнэ тосхойбута. Дирэгнэ эдэр дөн ыал бүсэл урууларгар ынгарылан, билэр сүүрбэчнэ сыллаагы "сүтүкүнү" түбөнэ түһан көрсөн, бузан муугара суох сүрбүтүз баара.

Биеэ оро амархч ийгээ, арьс сэмэ эйгээс эбээтэ буолубут. 60-нуу туслубут Агرافена Кузмина - Далбар Хотун, илэ байэтэинэн чакчы дүүхүнүнэн, били урук-кутунуу элэр, лынгынас, истян-эйгээс уонна, сымнарас, кэрэ куолаһынан ыллаан дууһам "түүдэй түүнүн сьэрдалпыта", сэргэхсинпэтэ, аймаабыта дууһа да этэ!

Саас, сааһырыы дьээн сымыыа эбит. Груня биллэрин да куолаһа эдэр, куустаз, эрчимнээх, байыта бай-этээн-олук уларыыбатах, аһара эттэххэ, өссө туту-субут.

Онтон ыла хайдах-туох ньымалан бу үлүгэр сүдү талваны суола-ийһэ сүөх мэллпэккэ, кэжээски кэлэр көлүнэлэргэ тиэрдиэххэ сөбүй диин санаа моһуогар ыллара сылдьабын: дыһытхэк кэхтибт талаан, аастыт үйэ хара тэриэлэс араадыһыбытыгар ыллаабыт Екатерина Захарова биэр "Көр" дэи ырыатынан тылынаах, баар курдук. Аллараабыт буоллахпына, кэни олохтон 1947 сыллаахха барбыта. Арба, биэр толору трамгласинкалаарын аймахтара аммалар булан, манна бичиэхэ Сыланта арлан компакт-дискэр көһөтөрбүттэрэ.

Аюмалары холобуру оноттон саатар бийиги чуралчылар бу хайысханы туһаннарбыт хайдах буолуо этэй? Бийиги иһиһибит Аграфена Ивановна Сахаастыгар иэстис "Саха күүрөгөйэ" эбээт. Талаан өтөн ордук өсөө хайдах сыаналанара эбэтэ буолла. Бу боптуруну Мырышара (Груня оёно олохсуйбут эбээ) "сүрүй, туруорус", диин "Сага ологу" кылта быйыргаттан биллэр А.Е.Макаровка, ара табаарыспар, эрий сылдыбытым. Ону "Соп бөрө буолуора дии, бөрт буолуо этэ", - диибит да, торо эрэ чуумту, ии-һыи. Культуралары кылта "эрийсэбитим" сыл аһаарыттан орто. Сансэрэллэр дааны сэнислээс баара биллэбэт.

[illegible]

Бу бонтуруоһу Грүнига тус байэтинэр эгэ сынды-
быһытм, ону сэнторон үөрдүбүтэ. Күлтураларыт
бараксаатар хүүскэ сорус өйүлүлэрэ, ыһсаллара,
онороллоро эгэ хаалан турар. Хайтыһлар?

Дээ, охин дорлгоор, мин, кырдыгас киши, сөбү сөөгүдүйбэн дуу, сыаһыны сыһамдыбын дуу? Аастыг үлэ иккис агаарыгар сахалары саха дийжит Аграфена Ивановна Кузминаны Саха сирийн аастыг үйэтэри чулуу дьоннорун кээкэтитэр кылаарыбын. Саатар улуустуг киһини испийдээс төр суоһун муодарыы, хомойо саныбын. "Улуус оччотоогу былааһын бу үлүстэр көтүгүүтүн бастыгыс дьон ой-санаа булан көннөрүүхтөрө дуо?" дигэн сизрдэх ыйытыы баар. Сэбиэскэй сарынаару дигэн сирин кэбиһэллэр дуу?

Дээ, ити күрдүк санаам ситимэ.

ВА. АРЕПИН – БАЛЫК.
1972 с. Башкырилла уонна Москвага барыыт
Саха литературатын уонна искусствотын
декадатын кыгыттылаах. Салыт. Уһун-Күүд.

декадатын кыгтылышаңа. Сыланг, Уфун-Күш.

УҮУН ҮЙЭЛЭНИИ КИСТЭЛЭНГЭ

Киһи аймах айылыабыттан бу күнүгэ дылы уһун үйэлэниг ис кистэлэннэрин уорэтиг, арийыы уонна наукага туһаныы сайдыылаах олохпут биир сүрүн сыыла. Уһун үйэлэх кырдыаастарга государственнай таһымнаах өйбүл уонна көмө оһоһулар буолла. Ол курдук, Саха Республика-тын Президениг иһинэн үлэлиир Дьээ кэргэн уонна оһо дьыалаларынан дьарыктанар комитет көбүлээһининэн, Саха Республикатын Прави-тельствотынан "Үйгэ саас" дьээн бочуоттаах ааты ингэрэр туһунан дьаһал тахсан турар. Уһун үйэлэ-эктэр биһиги Сахабыт сиригэр адыһааа суохтар, киһилэр биһиги бары сахабыт норуотун киээн туттуутунан буолуохтарын буолаллар.

Мутудайбар сайышпы олон үнүн үйлэх кырдааста-
ры, сорохторун да буоллар, көрсөн ирэх-хоро кэпсэттим. Кэп-
сэллэт дьонум илээх-эйэлээх, элбэх оҕулоох үйэ аҕаарыт-
тан ордук кэм биһирэ олохтоо билигин да сүһүдүлэрин-аста-
рын элпэккэ, сүһүхтэрин үрдүтэр сүүрө сылдыар нэһилээк
холобур туттар ытык баалара.

Мин сүрүн сыалым билиги кырдыраастарбыт уһун үйөлө-
лөй туһунан туох санаалаастарын билии, ити сыгына боһу-
руос тула аһаҕас кэпсэтии буюлла.

Сәпирников Исак Васильевич 88 насстаах. Сәрин уонна үлө ветерана. Кэргэнэ Татьяна Семёновна 72 насстаах, дьах хаһаайката.

Үлддэгтэй тийлбэртэй Исак Васильевич дэвтэргэр суух эх. Сотору хэвн суумжатыггар толоруу сибээшэй, эмис собо балыстаах, бэйтэйн сааһыггар холостоххо чиглээнтүк аа-дьуо хааман тийлээн кэлтэ. Дьэз хаһаайката Татыйаана сибээшэй собону астылар түбүккэ түстэ. Исак Васильевич манһаак көп-сээннээх буолла: "Хаамы дорубууһаа олус туһалаах. Мин үйбэр велоспеды да мөмүмэллэп. Үлэ кийһин уһун үйэлэп. Күн аайы Буоратай эбээр илһи үтэбин. Балык эмис. Күс-обакха туһах илгэбин. Талгэһэм иһин оттоотум, сүөһүбүтүн илгэбим. 9 ынары күнтэ үстэ ыбыыт. Күнүһүн сытан да ылабыыт. Мин дьонуу бары кэриэтэ уһун үйэлээктэр этэ. Этэргэ дылы "Бараттан бара, чокуттан чоку төрүүр." Онон удьуордаһын улахан орууллаах дьон саныбыт. Ону таһынан саха кийитигэр үрүгэс, балык туһалара баһаам. Кэргэним Татыйаана сааһынан эдэр буолан, мизкэ сүрүн тирэх буолар."

Сивцев Михаил Бухалович 82 саастаах, үлэ ветерана, кэргэнэ Ульяна Максимовна эмнэ үлэ ветерана, 78 саастаах.

Ковилээр бүтүүтгүү күнгээ далай ынах-сүүнүж хөрөн, отгоон-мастан, айбох сэнэ өрлөрүтүр күнгээс күүс-көмө буолан дйороллор.Маххалз атынан оттуур, сирин-уотун уонна сыгы-гыларын көрөр-иэтэр. Дьинэ хайааһыката Улууна бөлүктүн да ынахтарын ыыр, сир аһын хомууар-астылар. Мин ыйыттыы-бар Маххалз маннак хоруйдуур: "Уругт балааска дөтөт суора. Айыла анныгар сиргэ хоно сүйдэн оттуурбут. Витинэ эрийн эгэрбитпэнэн тэбиппигт. Ас-тагас кырылымчык ата, араһы барытын сирбигт. Уһун үтүлэнигэ саха аһа туһалаах: үрүг ас, эт, кымыс. Сибирһэй сарсыарданныт салгыһынан тыныны олус туһалаах буюуохтооах. Сорох кийини таһара байы-та үһүн үтүлүгт быһыылаах."

Илья Максимович уонна Александра Ивановна Попон-тар, иккэни 77 саастаахтар. Сүүһү-ас илгэн быр-басгыгы өлөр-роллор. Илья Максимович "Юнигер" мотоцикльыкын сүлдүөн өлөрлөрүн кытта оттуур. От охсо сүлдүдөрүн айан суолутар ал-бөх киһи көрбүт буолуохтаах. Александри Ивановна быһаал-да сайын теплицаларга өдүрсүтэ, тэлгэххэ сибэккитэ уонна мас үүккөйгөтүгүс. Көиллэр уһун үйэхтэниин маанык сан-ыылар. "Уһун үйэлэни киһиэхэ хамсааны буолар уонна сибэккэй айаада салгына. Маны тэнэ сибэккэй ас, кучурач, суорат быһыыга ордух. Аһагы үйүр отуруу тиле айаанар абыраатылар. Онон ич-үөс отаһыга Кырдыгарс дьонно бу ула-хан көмө."

Синдєв Иван Васильевич 82 саястаах, үлэ ветерина. Кэргэнэ Мария Васильевна, дыа хаһайыката. Уһун сыдларга атыы-эргэнэ эйгэтэлэр үлэххэбэт. Уһайбатыгар маа хаһытан, саһаан оҕоро сыдлар. Кэргэнэ Маайа сирэастын барбыт. Уйбаан быһаарар "Уосхайынан, тух эма дьарыстаах буолар ордук. Сарсыарда эрдэ сибидээһи салгыһа тахсан тэлгөһүр дьаарбайар, сыһыһалар синаага да астык. Урууг аһы быспанпыт, омок аһың аһаабастыт. Сибидээһи аһылык үйкөү уһатар. Уйбаан өссө Маайа уһатта, быдан элэр эрчимнээх буолан Кырдыар савка бойо дьылдээбэ-уотпаара олорорго ордук уонна холку. Оһон байыһитин нэрүһүн дьон тыаа олоробут."

Бу ытгыч кырдыктары кытга жемистен баран, уһун үй-дөһөн сүүн кысталжынан, билан туур, удь-уорданын ыраас салгыч, сибиэһэй үрүн ас уонна бэйэ астаабыт аһа-үөлө; "эн-мин" дэһэн уһуннук, эйэ-дөмдөхтүк олоруу; оҥор-сизээр этэһигэ улбатан, үлэһит ыал-дьон буолан, саха-сиэриэн этэһи олоруулар, кивилэр өйбүдүлэрэ; толору куттаах дьиз көргө; күн ахсын бэйэ кыарынан илһит аҥар-бат дьарык буоларын күнүсүрү олохтот бэйгэ көрдөрөр эбит.

Түмүккө Мулудайым кырдагастарытар атангга олорол-
лорутар, ессе уһун үйүмэнэллэриңер бейрабыан!
Сүрөхит сүүлүйз табигга сулуус булган,
Олоххут суолун салгыы да ыһрдатан истин,
Өлүт-самаарат "компас" буесан,
Олоххут хайысхатын эңгизе суох атанг истин!

Параскьяны ПОПОВА

⁴Чурапчы орто оскуолатын социальный педагога

